

heroics, de Ascoli. Riegler (*ASNSL* CXLIV, 258) no hi creu gaire, Spitzer gens (*ZRPb.* XLVI, 406): tots dos pensen que es tracta de *cousin* 'cosi' a base de la idea, irònica, del parent pobre i pesat que no ens deixa viure, etc.; només Wartburg (*FEW* II, 1494-5) la defensa resoltament amb tota mena de petites notes, més o menys enginyoses, per excusar les dificultats. Car M-Lübke, *REW*, i el crític de la *Rom.* XIV, 163 (suposo Ant. Thomas) ja objectaren que en francès el resultat de *CULICINUS hauria de ser *coucîn amb sorda (i, afegeixo, *couchin en els parlars de l'extrem Nord, on precisament el mot apareix tant o més que enloc: Guernesey, Liege, Ardenes, Normandia, Orne, i on el mot té -z- com pertot, veg. *FEW*). Hi ha, encara, tota mena d'anomalies fonètiques, que fan pensar que almenys en part hi ha també onomatopeia: *couyin* a Palaiseau (c. Versailles); la forma *cusin* amb ü és la que apareix primer (en Ronsard i en el champenois Jamyn, tots dos S. XVI), i avui resta la de Liege i del Piemont; veg. *FEW*, 1495a24-28, 1494b48, 49, 58; Vaganay, *RFgn.* XXXII, 39. — 4 El port. *couce*, sigui perquè vol dir un altre insecte («schabe» àcar o espècie de corc) sigui per la invencible dificultat fonètica (CŪLICE solament podia donar *colze) ha de ser una altra cosa. El mateix això que el basc *elso* 'mosca' és de creure que són pre-romans i no pas de CULEX, per més que Schuchardt (*ZRPb.* XXXI, 664; *Bk. und Rom.*, 43) els volgués relligar amb CULEX, contra tot paral·lisme i índici basc. El prov. *coui* 'formiga verinosa' o *couisse* ¿com podria venir de CULEX? No hi ha versemblança semàntica ni a penes possibilitat fonètica; sembla clar que són derivats de *coze*, *coire*, *COQUERE* 'coure, picar' (participi *coueit*), probablement extrets regressivament de *couissoun*, oc. ant. *coisson*, 'coissor' COCTONE: notem que *coui* a Apt és el nom d'una planta que pica.

Cuiçor, *cuiçorós*, V. *coure* (cf. *cuïc*) *Cuicui*, V. *cuïc*

CUIDAR, del ll. COGITARE 'pensar'; en català antic *cuidar* i *cuidar-se* significaven 'pensar', 'pensar-se, creure's' i sovint 'estar a punt de, procurar arribar a tal o tal resultat', significat que encara subsisteix; el sentit de 'pendre cura d'una cosa', que no és antic en català (i tampoc no ho és en castellà) no és probable que fos gaire afavorit per la influència castellana: s'hi va arribar passant per la idea de 'prestar atenció a alguna cosa o persona', 'posar-hi sollicitud, donar-li assistència' i probablement partí de la influència del negatiu *descuidat*, *descuidar-se*. □ 1.ª doc.: *origens* (*Homilies*, etc.).

«Ad om qui a pres altrui aver --- e no ren aquel aver, pauc prod li té aquela penitència: et él la *cuide* pendre e no la pren» (fº 5r12); «no-us en *quid* esser tengud» i «*cuidam* recaptar» en dos docs. de Seu d'U. dels anys 1230-57 (PPujol, *Docs. en Vg.*, 12.3, 137, i encara 12.5). Veg. l'ex. de RLlull (*Blanq.*, *NCl.* II),

citat s. v. *barallar*. Des dels orígens, i en el sentit etimològic, apareix també com a reflexiu: «les gents tempten Déu, e *cuyden-se*, que con Déus ho volrà, que-ls dó volentat de sostenir per s'amor martires» (*Blanq.* I, 218.18); «la-donchs sé *cuydaren* què Lancelot dix vér», *Questa* de Reixac (6.3); «los dits enemics bé veeren quant lo cavaller fugia, mas per les vestedures que vestia, *cuydaren-se* que fos l'escuder que fugís», *Eximplis e Miracles*, S. xv, I, 261 (on hi ha també la construcció transitiva: «lo dit carnicer *cuydava* haver degollat lo dit Simon e degollà un moltó» II, 244).

Molt freqüent també a l'Edat Mitjana l'acc. 'estar a punt': «*cuydà* -s torbar tota la professó per ço que'l cardinal havia manat fer a tots scuders, e per la baralla qui *cuydà* ésser enfre ells e-ls hòmens de qui les joyes eren», Llull (*Blanq.* II, 193.16); «con Pilat s'a fayt amenar, / él l'acuyt amorosament: / dóna'l comjat alegrament; / après él *cuyd'* enrabiar / tro l'à fayt davant si tornar», *Lleg. Rim.* de Sevilla (v. 628); «un monjo caigué un jorn per una escala avall e *cuidà*s trencar lo coll ---», Eiximenis (*Terç*, *NCl.* VI, 46, de nou p. 78); de vegades el matís és quasi 'fer per manera de, procurar de' o s'hi atansa: «lo gall --- a la fi de la nit, que s'acosta lo dia, crida, que *cuyda* esclatar: sus, sus!», StVicentF (*Quar.*, 28.57); «pres-lo pez collons e *cuidà*-l ociure», doc. del S. XII, de l'Alt Cardener (PPujol, o. c., 4.34).

En aquest precisament tenim l'exemple més antic d'entre els catalans, i àdhuc es podria creure que ja obre el camí cap a l'acc. moderna 'tenir cura de'; no és aquest, però, el sentit que tenia llavors encara, i amb aquest altre sentit de 'estar a punt' s'ha mantingut ben idiomàticament fins avui, i en els parlars més conservadors, com els de les Illes, de l'Empordà i Osona, i dels Pirineus centrals: «els sortien de trascantó per esglaiar-les, i les arrossegaven a damunt d'un jaç d'argelagues, i els clavaven els ullals pertot arreu, *cuidant-les* a matar», Coromines (*Presons* I, p. 73); construcció amb *a* que retrobem a Mallorca i Menorca (veg. infra) i en escr. Renaix., del ronyó del cat. or.: «fent-hi campanyes i més campanyes --- un any i un altre any, *cuydant* a perdre-hi el cantet», AMAlcover (*BDLC* XI, 235); «mes en Valentí --- sí que *cuydava* a tornar-se boig», BBassegoda (*La bona gent*, 91).

Més sovint va seguit directament d'inf.: «tornà a arrencar a córrer de seguida --- y passant per la porta, y *cuydant* tirar a terra al padrí, que ja se'n tornava a seure, ab un bot se penjà a las espallas de sa mare», Genís i Aguilar, 1878 (*Mercè de Bellamata*, 178); AMAlcover, *BDLC* VI, 247; XII, 316; «he cuidat anar ---» 'temia d'anar o he estat a punt d'anar' anotat a Formentera; i a Eivissa, després d'una llarga enumeració: «ses cases des Forn Blanc ya i *kújdàn sé tótas*» (StLlorenç de Balàfia, 1963); i en els Pirineus centrals: «a tal port, una brufada mos ha *kujdat anreulá* ('estat a punt de deixar-nos erts, glaçats') a Estaon, i «has *cuidat* caure' 'ensopegat', al capdamunt del mateix Cardós (Tavascan, 1934); «la neu va *cuidar* enrunar 'l poble» em deien al peu de les Maleïdes